

Nr 212.

Av herr **Lindén m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

I proposition nr 4 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga särskild lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. Från den sålunda föreslagna förhandlingsrätten ha emellertid lärarna vid landets folk- och småskolor samt fortsättningsskolor undantagits.

Den 3 januari 1938 tillkallade departementschefen tre sakkunniga, nämligen landshövdingen Alvar Elis Rodhe, ordföranden i Svenska stadsförbundet Johan-Olov Johansson och ombudsmannen i Sveriges kommunaltjänstemannaförbund Folke Bergholtz, att utreda frågan om tillskapandet av en förhandlingsordning för sådana arbetstagare i kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar. I sitt den 20 december 1938 dagtecknade betänkande definierade de sakkunniga innebörden av förhandlingsrätt på följande sätt:

»Förhandlingsrätten innefattar en rätt för tjänstemannaförening att påkalla förhandling beträffande tjänstemännens allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor. Häri innefattas rekrytering och utbildning av personal, allmänna befordringsprinciper, indragning eller utökning av tjänster, avlöning och tjänstevillkor samt arbetstid och andra tjänstgöringsförhållanden ävensom frågor, vilka uteslutande beröra enskild tjänstemans rätt.»

Departementschefen är ense med de sakkunniga om att förhandlingsrätt bör beredas kommunala tjänstemän och ansluter sig i huvudsak till de utformade reglerna, men han hyser den uppfattningen, att lärarna vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor för närvarande torde böra undantagas. Skälen därtill angivas främst vara två: ett möjligt behov av särbestämmelser och farhågor för att den skoladministrativa organisationen skulle i alltför hög grad kompliceras, om förhandlingsrätten utformas på samma sätt för lärarna som för övriga kommunala tjänstemän. Intetdera skälet torde vara tillräckligt bärande för en särlagstiftning.

De sakkunniga anförde i denna fråga:

»Uppenbarligen föreligger för folk- och småskollärare i samma mån som för statstjänstemän, underkastade civila avlöningsreglementet, ett behov av att få föra förhandlingar med representanter för staten, när det gäller fråga om ändring eller tillägg till avlöningsreglementet. — — — Gäller det fråga, som anknyter till bestämmelserna om bostadsförmån och beräkning av nedsättning i den ersättning, som läraren har att utge, så bör tjänstemannen

genom sin organisation, sedan den i boställsordningen föreskrivna synen hållits, äga rätt att påkalla förhandlingar med skolstyrelsen» (kommunen). De sakkunniga anförde vidare, att »i den mån fråga uppstår om ändring i vederbörande folkskolestadga eller av skolstyrelsen utfärdade tjänstgöringsföreskrifter», borde förhandlingar kunna påkallas med stat eller kommun eller med såväl stat som kommun. Även beträffande tillsättande och avskedande av lärare torde »förhandlingar i de principiella frågorna med såväl kommunala som statliga myndigheter kunna befinnas erforderliga».

Överhuvudtaget torde kunna sägas, att intill tidpunkten för nu föreliggande kungliga proposition har icke från något håll offentligt på allvar gjorts gällande, att viss arbetstagargrupp skulle undantagas förhandlingsrätt. Tvärtom måste principen om arbetstgares rätt att i avlönings-, anställnings- och arbetsförhållanden få komma till tals med sin arbetsgivare vara allmänt godkänd som ett uttryck för demokratisk ordning.

Däremot må invändas, att i den mån en tjänstemannagrupp redan skyddas av bestämmelser, som äro likvärdiga med förhandlingsrätt, denna kan betraktas som överflödig. Denna invändning kan dock icke gälla lärarna vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor. Visserligen tillförsäkras folkskolans lärare ett visst medinflytande i skolangelägenheter genom sådana bestämmelser som att lärarkåren skall vara företrädd i skolstyrelsen (skolrådet), att det årligen skall hållas ett med lärare och skolstyrelse gemensamt sammanträde samt att lärarkåren i distriktet skall beredas tillfälle yttra sig över nytt reglemente eller föreslagna ändringar i gällande reglemente, men dessa bestämmelser innebära ingen skyldighet till förhandling i den mening, lagen om förhandlingsrätt avser. På sin höjd böra dessa bestämmelser kunna föranleda överväganden, huruvida förhandlingsrättens tillämpning möjligen kan begränsas, men närmast synas de få den effekten, att förhandlingsrätt i många frågor ej behöver påkallas. I stället för att kräva särbestämmelser torde redan nu befintliga stadganden underlätta tillämpningen av den föreslagna lagen. Det förhållandet, att lärarna äga ett visst medinflytande, kan under alla förhållanden icke vara tillräckligt skäl att bryta en allmänt godkänd princip och helt ställa folkskolans lärarkår utanför den föreslagna lagen.

Departementschefen har antytt, att den skoladministrativa organisationen skulle kunna komma att kompliceras i alltför hög grad, om folk- och småskolans lärare tillerkändes en förhandlingsrätt, som vore utformad på samma sätt som för övriga kommunala tjänstemän. Vi ha anledning tro, att motsatsen skulle komma att inträffa. Med eller utan förhandlingsrätt ha lärarna alltid tillgång till den i olika författningar givna besvärsrätten. Funnes emellertid lagstadgade förhandlingsmöjligheter torde med stor sannolikhet en rad — ofta bagatellartade — tvisteämnen, som nu måste lösas besvärvägen, kunna klaras upp på ett tidigt stadium. Härigenom skulle frågor rörande t. ex. bostäder, vedbrand, vattentillgång, viss lärares förflyttning,

tjänstledighet, disciplinärenden o. s. v. bli i stor utsträckning undandragna överordnade myndigheters handläggning. Därtill kommer, att lärarorganisation, som under sådana förhållanden äger förhandlingsrätt, självklart icke önskar medverka till missbruk av lagen utan helt visst kommer att avråda sina medlemmar att söka vidtaga åtgärder i sådana fall, då samlad erfarenhet eller frågans karaktär klart ge tillkänna, att varje vidare åtgärd är meningslös. Det synes oss alltså, som om en åt lärarna givna förhandlingsrätt så långt ifrån att öka myndigheternas arbetsbörda tvärtom kommer att lindra den och i god tid avvärja onödiga eller illa motiverade konflikter.

I lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt stadgas, att densamma skall äga tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som äro underkastade ämbetsmannansvar. Genom lag av den 4 juni 1937 erhöilo de statens tjänstemän, som äro underkastade ämbetsmannansvar, förhandlingsrätt. Genom nu föreslagen lag utsträcker denna rätt till motsvarande kommunala tjänstemän med undantag av lärarna vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor. Vinner Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick riksdagens bifall, kommer denna senare tjänstemannagrupp i en rätt egendomlig situation. Med fog skulle dessa lärare kunna göra gällande, att de berövats en medborgarrätt, som eljest tillkommer praktiskt taget alla andra befattningshavare i enskild, statlig eller kommunal tjänst.

Under hänvisning till vad ovan anförts få därför undertecknade hemställa,

att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, att lagen må äga tillämpning även å lärare vid folk- och småskolor samt fortsättningsskolor.

Stockholm den 22 mars 1940.

Lars V. Lindén.

A. Hermansson

Nils A. Larsson.

i Norrköping.

Elsa Johansson.

G. E. Holm.

